

wspólnej wszystkim pokrewnym gatunkom literatury dokumentu osobistego. Można zaryzykować tezę, że myślenie o autobiografii w kategoriach gatunku ma równie długą historię, co samo pisanstwo autobiograficzne, bo pierwszymi formami takiej refleksji są uwagi metatekstowe wplatanie przez autobiografa w jego tekst. Natomiast zwrot od myślenia w kategoriach genologicznych ku poszukiwaniu różnie nazywanej „jakości autobiograficznej” wydaje się być związany ze współczesnym kryzysem kategorii gatunku, wzrostem roli form sylwicznych i przejściem do definiowania literatury jako instytucji.

* * *

Antologia przekładów w niniejszym tomie zawiera prace należące do klasycznego repertuaru badań nad autobiografią, opublikowane w „Pamiętniku Literackim” w roku 1979, z. 1 (nr LXX). O tym, że teksty zostały wówczas trafnie wybrane i że zasługują dziś na przypomnienie świadczy między innymi fakt, że aż trzy spośród nich (mianowicie George’a Gusdorfa, Louisa A. Renzy i Jeana Starobinskiego) wybitny znawca problemu James Olney zamieścił w opublikowanej rok później antologii *Autobiography, essays theoretical and critical* (Princeton 1980). Zbiór ten, gromadzący najznakomitsze prace międzynarodowego środowiska badaczy autobiografii, do dziś stanowi niezastąpiony fundament w dziedzinie badań literatury dokumentu osobistego. Zgromadzone tam prace okazały się mieć wielką moc inspiracyjną.

Do wielu z nich nawiązuje Janet Verner Gunn, rozwijając w książce *Autobiografia. W stronę poetyki doświadczenia* (*Autobiography. Toward a Poetics of Experience*, University of Pennsylvania Press, 1982) koncepcję sytuacji autobio-

graficznej, na którą składa się impuls autobiograficzny, kształtująca go perspektywa i odpowiedź czytelnika. W niniejszym tomie zamieszczamy rozdział wstępny, zatytułowany *Sytuacja autobiograficzna* (*The Autobiographical Situation*) prezentujący koncepcję teoretyczną, rozwijaną w dalszych partiach książki Gunn na różnych przykładach z tradycji Zachodu, od świętego Augustyna po autorów francuskich, angielskich i amerykańskich XIX i XX wieku. Gunn wyraźnie polemizuje z poprzednikami, odwołując się do kategorii doświadczenia, ważnej dla współczesnej antropologii literatury.

W następnych dziesięcioleciach badań nad pisarstwem autobiograficznym znacząco rozwinęły się prace nad autobiografiami kobiet, przynosząc wiele odkryć materiałowych i pobudzając dyskusje metodologiczne, nie tylko w ramach studiów genderowych. W tej perspektywie widać dziś, że na przypomnienie zasługuje jeszcze jedna pozycja ze wspomnianej antologii Olneya, mająca wyraźnie prekursorski charakter, mianowicie studium Mary G. Mason *Inny głos. Autobiografie pisarek* (*The Other Voice: Autobiographies of Woman Writers*), opierająca się na obszernym materiale historycznym (od wieku XV po XX) i rekonstruująca modelowe postawy w pierwszych kobiecych autobiografiach angielskich. Nie znalazło się natomiast w niniejszym tomie inne studium, również drukowane niegdyś w „Pamiętniku Literackim”, mianowicie Paula de Mana *Autobiografia jako od-twarzanie*, znaczące ze względu na dekonstrukcjonistyczne podejście do autobiografii, ponieważ zostało ono zamieszczone już w pierwszym tomie serii „Tematy teoretycznoliterackie”, zatytułowanym *Dekonstrukcja w badaniach literackich* (pod redakcją Ryszarda Nycza). Roy Pascal, piszący o autobiografii jako połączeniu „projektu” i „prawdy”, jest już znany w Pol-